

Asia: VN/5468/2020-TEM-105

Kaupan toimialan tulevaisuusselonteko

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnot lukuun 1. Selonteon tausta, tarkoitus ja laatiminen

Lausunto luonnokseen kaupan toimialan tulevaisuusselonteosta

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta SOK kiittää mahdollisuudesta lausua luonnokseen kaupan toimialan tulevaisuusselonteosta. S-ryhmä on suomalainen vähittäiskaupan ja palvelualan yritysverkosto, jolla on Suomessa yli 1 900 toimipaikkaa. S-ryhmän omistaa 2,4 miljoonaa suomalaista. Osuuskaupat perustettiin yli sata vuotta sitten tuottamaan kohtuuhintaisia ja laadukkaita tuotteita ja palveluja jäsenilleen, tavallisille suomalaisille kuluttajille. Toimialaa ja palveluja kehittäessämme meillä on kirkkaana mielessä osuustoiminnallinen perustehtävämme: omistajiemme arjen helpottaminen. Alla näkemyksemme asian jatkovalmistelun tueksi.

Vapaan kilpailun edistäminen kuluttajan eduksi

SOK näkee, että vapaan kilpailun edistäminen sekä kehittää kaupan toimialaa että palvelee paremmin kuluttajaa ja yhteiskuntaa. Väestöpohjan supistuessa useilla alueilla kaupan kannattavuus heikkenee. Palveluverkoston ylläpidon kannalta onkin olennaista pyrkiä yhdistämään myös muita toimintoja kaupan toimipisteiden yhteyteen. Esimerkiksi lääkejakelelu yksinoikeusjärjestelmästä luopuminen ja alkoholipolitiikan modernisointi viinin myynnin monopolista luopumisella toisivat kuluttajille parempia palveluita ja loisivat kaupan alalle uusia mahdollisuuksia. Ne olisivat markkinaehtoinen keino edesauttaa maankattavan, laadukkaan palveluverkoston ylläpitoa myös tulevaisuudessa.

Selonteossa todetaan (s. 111), että lääkejakelelu kokonaisuudistusta toteutetaan yli hallituskausien ulottuvan sosiaali- ja terveysministeriön raporttiin sisältyvän tiekartan suuntaviivojen mukaisesti. Myös Kilpailu- ja kuluttajavirasto on tehnyt useita kehittämisehdotuksia apteekkilainsäädännön uu-

distamiseksi. Selonteon lääkkeiden vähittäiskauppaa koskevat kirjaukset tuovat ilmi selkeän tarpeen uudistaa apteekkilainsäädäntöä. Kuitenkaan aihetta koskeva kehittämissuositus (s. 124) ei vastaa seuraavan kymmenen vuoden uudistustarpeeseen. Kehittämissuositusta tulisi muokata niin, että selvitysten ja arvioinnin sijasta otetaan rohkeammin kantaa vaadittaviin uudistuksiin ja niiden toteuttamiseen. Nykyinen lääkelaki on auttamatta vanhentunut ja se tulisi uudistaa vastaamaan paremmin nykypäivän tarpeita. SOK näkee, että kehityssuositukseen tulisi sisällyttää jo selvitettyjä esityksiä apteekkilainsäädännön uudistamiseksi, kuten lääkejakelujärjestelmän yksinoikeusjärjestelmästä ja proviisoriomistuksesta luopuminen. Turvallinen lääkejakelu voidaan saavuttaa ilman omistamisen sääntelyä. Uudistus toisi hyötyjä ja säästöjä sekä kuluttajalle että yhteiskunnalle, turvallisesta lääke-jakelusta tinkimättä.

SOK kannattaa modernimpaa alkoholipolitiikkaa. Edellinen alkoholilainsäädännön kokonaisuudistus tuli voimaan vuonna 2018. Suomessa siirryttiin yhdestä Euroopan tiukimmista alkoholin sääntely-ympäristöistä kohti liberaalimpaa eurooppalaista mallia. Kuten selonteon kehittämissuosituksen perustelutekstissäkin todetaan, alkoholimonopolin purkaminen vaikuttaisi todennäköisesti myönteisesti muiden kaupan alan toimijoiden tulevaisuuden näkyymiin (s. 124). Tämä tulisi huomioida varsinaisessa kehityssuosituksessa ja lisätä esitys tehdä selvitys alkoholimonopolin purkamisesta. Alle 15-prosenttisten alkoholijuomien myynti päivittäistavarakaupassa tulisi sallia – vastuullinen alkoholin-myynti ja laajat valikoimat eivät edellytä monopolia. Myös mietojen alkoholijuomien ostaminen verk-kokaupasta ruokaostosten kanssa tulisi sallia tulevaisuudessa.

Liikenteen päästövähennyskeinojen monipuolistaminen

Sekä koko Suomi että S-ryhmä ovat riippuvaisia tavaravirtojen sujuvuudesta niin kotimaassa kuin rajojen yli. Palvelemme koko Suomea: tarvitsemme ratkaisuja, jotka mahdollistavat sujuvan logistiikan kaikkialla Suomessa kohtuullisilla kustannuksilla ja monipuolisilla toteuttamisen vaihtoehdoilla. Kaupan alan on oltava mukana päästötalkoissa ja S-ryhmällä onkin kunnianhimoinen päästötavoite. Haluamme olla oman toimintamme osalta (scope 1 ja 2) hiilinegatiivinen vuonna 2025.

SOK kantaa huolta kuluttajien ostovoiman heikkenemisestä sekä kaupan logistiikkakustannuksista polttoaineen korkean hinnan vuoksi. Jakeluvaihtoehdon kiristyessä ja raaka-ainevalikoiman ollessa rajattu, markkinahinnat nousevat, mikä näkyy hintojen nousuna kuluttajille ja yritykselle. Laajempi keinovalikoima ja joustavampi lainsäädäntö helpottaisi velvoitteiden täyttämistä ja päästövähennys-tavoitteisiin pääsemistä. Vihreän siirtymän edistämiseksi, SOK näkee, että liikennesähkö tulisi tuoda osaksi jakeluvaihtoehdon keinovalikoimaa biokaasun ja sähköpolttoaineiden rinnalle. Se nopeuttaisi, kannustaisi ja loisi investointivarmuutta julkisen sähkölatausinfrastruktuurin rakentamiseen ilman valtion tukia sekä pienentäisi kustannuspainetta, jota liikenteen päästövähennyksistä syntyy ihmisil-le ja yrityksille. Myös suunniteltu lisäkorotus polttoaineen jakeluvaihtoehtoon (30% -> 34%) luo jatkossa merkittävän kustannuspaineen sekä kuluttajille että yrityksille. Tämän johdosta keinovalikoiman laajentaminen on välttämätöntä.

Selonteossa kannetaan huolta liikenteen osalta muun muassa joukkoliikenneyhteyksistä (s. 92) ja polttoaineiden saatavuuden turvaamisesta (s. 75) päästövähennyksistä (s. 92), mutta ei oteta kantaa liikenteen kustannuksiin. Kuljetusratkaisut ja niiden kustannukset ovat kuitenkin olennainen osa vähittäiskaupan toimintaa, ja ne tulisi ottaa selonteossa huomioon.

Myös henkilöliikenteen muutos tulisi ottaa selonteossa huomioon kaupan sijoittumisesta puhuttaessa (s. 92), erityisesti sähköautojen lisääntyvä määrä. S-ryhmä on rakentanut valtakunnallisen sähköautojen latausverkoston, tavoitteena on 1000 latausasemaa vuoden 2024 loppuun mennessä.

Työvoiman saatavuuden varmistaminen

Väestön ikärakenteesta ja alueellisesta keskittymisestä johtuen osaavan työvoiman saatavuus tulee olemaan jatkossa yhä suurempi haaste yrityksille. S-ryhmässä huoli työvoiman saatavuudesta koskee etenkin matkailu- ja ravitsemisalaa, mutta myös liikenne – ja päivittäistavarakauppaa.

Osaavan työvoiman saatavuuteen vaikuttaa olennaisesti se, että työn vastaanottaminen on aina kannattavaa. Työn verotuksen alentaminen ja sosiaaliturvan selkeys edesauttaisi työntekijöitä ottamaan vastaan työtä muuttuvissa tilanteissa. Kaupan alalla on yleistä muuhun elämäntilanteeseen joustavasti yhdistettävä työ ja osa-aikatyö, joten epäsäännölliset työtulot pitää pystyä sovittamaan yhteen reaaliaikaisesti sosiaaliturvan kanssa. Nämä asiat tulisi mainita selonteossa.

Suomi ja S-ryhmä tarvitsee myös työperäistä maahanmuuttoa. Selonteon kehittämissuositusten mukaan on vahvistettava kaupan edellytyksiä rekrytoida ulkomaista työvoimaa ja sen yhteydessä mainitut esitykset ovat kannatettavia (s. 64).

Kaupan alan koulutustarpeet ovat hyvin selonteossa esillä. Eri puolilla Suomea on jatkossakin oltava saatavilla riittävästi ammatillista koulutusta ja sille on osoitettava riittävät resurssit laadukkaan koulutuksen varmistamiseksi. Oppilaitosten ja yritysten yhteistyötä tulisi korostaa selonteossa vahvemmin. Yhteistyöllä varmistetaan myös työelämässä olevien aikuisten osaamisen kehittäminen.

Suomalaisen kaupan kilpailukyvyistä huolehtiminen

SOK pitää tärkeänä, että suomalaisen kaupan kilpailukyky, elinvoima ja iskunkestävyys kansainvälistyvässä toimintaympäristössä varmistetaan. Tässä olennaisia ovat kaupan tasapuoliset

toimintamahdollisuudet kv-verkkokaupan kanssa, kaavoitus ja maankäyttö sekä toimialojen tasapuoliset toimintamahdollisuudet.

Kaupan toimintamahdollisuuksiin ja sitä kautta kilpailukykyyn vaikuttaa vahvasti maankäyttö ja kaavoitus. Selonteon mukaan pidemmällä aikavälillä on tärkeää huolehtia myös siitä, että maankäyttö tukee, edistää ja lisää kilpailua sekä huomioi kaupan rakennemuutoksessa tapahtuvat toimintaym-päristömuutokset, samalla, kun huomioidaan ilmastonmuutoksen hillinnän ja palvelujen saavutettavuuteen näkökulmat (s. 110). Tämä on tärkeä tavoite ja voidaan saavuttaa ilman erityissääntelyäkin. Erityissääntelyä ei tarvita, sillä kauppa haluaa tuoda palvelut sinne, missä asiakkaat ovat. Kaavoitta- ja ei päätä, missä kuluttaja haluaa asioida. Kivijalkakaupan menestymisen mahdollisuuksia ei tule rajoittaa tiukalla sääntelyllä vaan mahdollistaa investoinnit osoittamalla riittävästi alaa kaupan käyttöön ja huolehtia alueiden infra kuntoon. Selonteon kirjausta kaavoitusprosessien nopeuttamiseen tulisi terävöittää ja kaavoituksen sujuvoittamiseen tähdätä kunnianhimoisemmin.

SOK näkee, että on olennaista, että kehittämis ehdotuksena nro 36 (s. 124) on selvitys kaupan sähkövero II veroluokkaan siirtämistä edistämään kaupan toimialan kilpailukykyyn vauhdittamista. Tämä toisi ennakoituvuutta ja kohtelisi tasapuolisesti toimialoja.

Kauppa on tärkeä osa huoltovarmuusketjua ja varautumisen kannalta on oleellista, että toimialan kilpailukyky varmistetaan tarkoituksenmukaisella sääntelyllä.

Vastuullisuuden ja vastuullisuusdatan merkitys kaupan alalla kasvaa

Selonteossa kuvataan kattavasti yritystoiminnan vastuullisuuden sääntelyn laajentumista ja syventymistä. Odotukset ja veloitteet tulevat kasvamaan sekä sosiaalisen että ympäristövastuun saralla. Vastatakseen lainsäädännön vaatimuksiin ja kuluttajien odotuksiin sekä kehittääkseen vastuullisuutta entistä tavoitteellisemmin yritykset tulevat tarvitsemaan koko ajan tarkempaa ja ajankohtaisempaa tietoa myymistään tuotteista. Datan merkitys vastuullisuustyössä kasvaa kaiken kokoisilla yri-tyksillä. Pitkissä ja globaaleissa hankintaketjuissa tiedon saaminen ei aina ole helppoa ja vastuullisuuden kehittäminen vaatii jokaisen ketjun toimijan panosta.

Yhtenäisten ja laadukkaan datan varmistamisessa standardeilla voi olla tärkeä merkitys. Siksi kansainvälinen standardi tuotteen hiilijalanjäljen mittaamiseksi olisi tärkeä askel kulutuksen päästöjen vähentämiseksi. Lisäksi näemme keskeisenä, että standardiin tulee tulevaisuudessa voida liittää hiilijalanjäljen lisäksi muutakin vastuullisuusdataa (esimerkiksi vesivastuu, biodiversiteetti, sosiaalinen vastuu).

Kun vastuullisuuden sääntely laajenee koskemaan uusia osa-alueita, kuten huolellisuusvelvoitetta, yrityksille on varmistettava riittävä tuki tulevan sääntelyn tulkitsemiseksi ja toteuttamiseksi. On tärkeää varmistaa, että koko arvoketju on sitoutunut ja velvoitettu vastuullisuuden kehittämiseen, jotta kaupan alan toimijoilla on mahdollisuus tarjota tuotteita, joiden vastuullisuus on entistä paremmin varmennettua ja joista saadaan parempaa tietoa kuluttajille.

Lopuksi

Selonteko on kattava kuvaus kaupan nykytilasta, toimintaympäristön tilanteesta ja tulevaisuuden tarpeista. SOK kuitenkin toivoo, että varsinaiset kehittämissuositukset kirjataan jatkotyössä niin, että ne vastaavat paremmin esitettyyn tilannekuvaan ja ottavat rohkeammin kantaa tarvittaviin muu-toksiin. Näin pystymme paremmin vastaamaan toimintaympäristön muovautumiseen, kehittämään kaupan alaa ja turvaamaan kaupan toimintamahdollisuudet tulevan kymmenen vuoden aikana.

Annamme mielellämme lisätietoja.

Kunnioitavasti,

Suomen Osuuskauppojen keskuskunta

Lausunnot lukuun 2. Kaupan toimialan tilanne- ja muutoskuva

-

Lausunnot lukuun 3. Kuluttajakäyttäytyminen ja asiakaslähtöisyys

-

Lausunnot lukuun 4. Kaupan alan työllisyys, osaaminen ja koulutus

-

Lausunnot lukuun 5. Kauppa osana alueiden elinvoimaisuutta ja huoltovarmuutta

-

Lausunnot lukuun 6. Digitalisaatio kaupan alan uudistajana ja globaalikauppa

-

Lausunnot lukuun 7. Kestävä kauppa, ilmastonmuutos ja yritysvastuu

-

Lausunnot lukuun 8. Markkinoiden toimivuus ja kilpailullisuus sekä markkinoiden välinen sääntely

-

Lausunnot lukuun 9. Yhteenveto kehittämissuhteista

-

1. Kansallinen kehittämistyö: luodaan uusia ja kehitetään voimassa olevia kansallisia järjestelmiä, toimintamalleja ja säännöksiä edistämään kaupan alan uudistumista sekä kasvukykyä (painopistealue 1)

-

2. Resursointi: vauhditetaan kaupan alan uudistumista, kasvua ja kansainvälistymistä TKI-panoksilla ja ohjelmatyöllä (painopistealue 2)

-

3. Kansainvälinen vaikuttamistyö: vaikutetaan kansainvälisesti EU-tasolla ja EU-alueen ulkopuolella kaupan alaa koskeviin sisältöihin/asioihin (painopistealue 3)

-

Kaupan alan visio vuonna 2032

-

Kaupan alan skenaariot vuonna 2032

-

10 a. Ekosysteemisesti uudistunut kansainvälisesti kilpailukykyinen kauppa -skenaario

-

10 b. Kilpailuhaitan kokenut kauppa -skenaario

-

10 c. Kilpailukykyyn menettänyt kauppa -skenaario

-

11. Muut mahdolliset palautteet ja kommentit

-

Das Bhowmik Elina

SOK / S-ryhmä